MARKA MÍKOVÁ

Dokud mě budou napadat příběhy, budu psát dál

Na první pohled je jasné, že Marka Míková je věčná holka. Tedy ne doslova – samozřejmě, že je to šarmantní dáma a respektovaná paní autorka mnoha úspěšných knih pro děti. Také to kdysi byla filmová princezna. Ale dokáže být i za úplnou komediantku, ať už za klávesami v kapele Zuby nehty, nebo v rámci projektu Loutky v nemocnici, s jehož pomocí rozdává radost těžce nemocným dětem. Nedávno vydala knížku Papouščí leporelo o životě s Fredem, krásně zeleným alexandrem malým, kterého se její syn marně snažil naučit slůvka MEMENTO MORI. Nu a Zuby nehty, stejně jako jejich komornější variace Malé zuby, dál řádí na českých pódiích, jako by se na nich od osmdesátých let čas nijak nepodepsal. Takže jak to ta věčná holka Marka vlastně dělá?

• • •

TEXT: MICHAL BYSTROV
FOTO: JIŘÍ JANDA / DENÍK, ARCHIV MARKY MÍKOVÉ, ARCHIV ZUBY NEHTY

Psát knížky pro děti a působit jako muzikantka stále tak mladistvým dojmem, to podle mě vyžaduje značné úsilí. Nebo náturu. Co ti pomáhá, abys předčasně nezmoudřela?

Jednou mi jedno dítě řeklo: „Já už jsem tak narost.“ Tak to by asi byla nejlepší odpověď. Vlastně si to neuvědomuju.

Pocházíš z Českých Budějovic, ale moc dlouho jsi tam nepobyla. Máš odtamtud vůbec nějaké vzpomínky?

No, moc si z Budějic nepamatuju. Odvezli mě do Prahy, když mi byl rok. Rodiče tam žili jen krátce. Určitě jsem jezdila v takovém tom velkém bílém nízkém kočárku. A několikrát jsem z něj vypadla, to mi vyprávěli. Jinak mám ale k Českým Budějovicím vřelý vztah. Moc ráda se ztrácím na tamním náměstí a hledám bludný kámen.

Trochu mě mate, že jsi dcerou učitelky a právníka. Kde se v tobě vzala chuť dělat muziku a psát?

Maminka učila hudební výchovu a matematiku. Zpívala taky v Kühnově dětském sboru. Vlastně chtěla být zpěvačkou a přihlásit se na konzervatoř, ale moje babička s dědou byli proti. Báli se, že by se maminka zkazila. Ona ale zpívá všude, celý život. Zbytek rodiny k ní s lehkostí přidává druhé a třetí hlasy a hraje na nejrůznější hudební nástroje.

A co tvůj otec?

Tatínek nás zase naučil poslouchat vážnou hudbu. Vybavuju si, jak sedíme v hale a posloucháme ze stereo reproduktorů, které pořídil a byl na ně hrdý, Dvořáka, Čajkovského, Suka… Taky se rád oblékal do nejrůznějších masek a strašil veškeré příbuzenstvo. Jedno ze svých nejvýraznějších vystoupení odehrál před mou tchyní a tchánem. Vždycky, když si na to vzpomenu, musím se smát. Navíc nám pořídil staré loutkové divadlo, se kterým jsme si pak hráli.

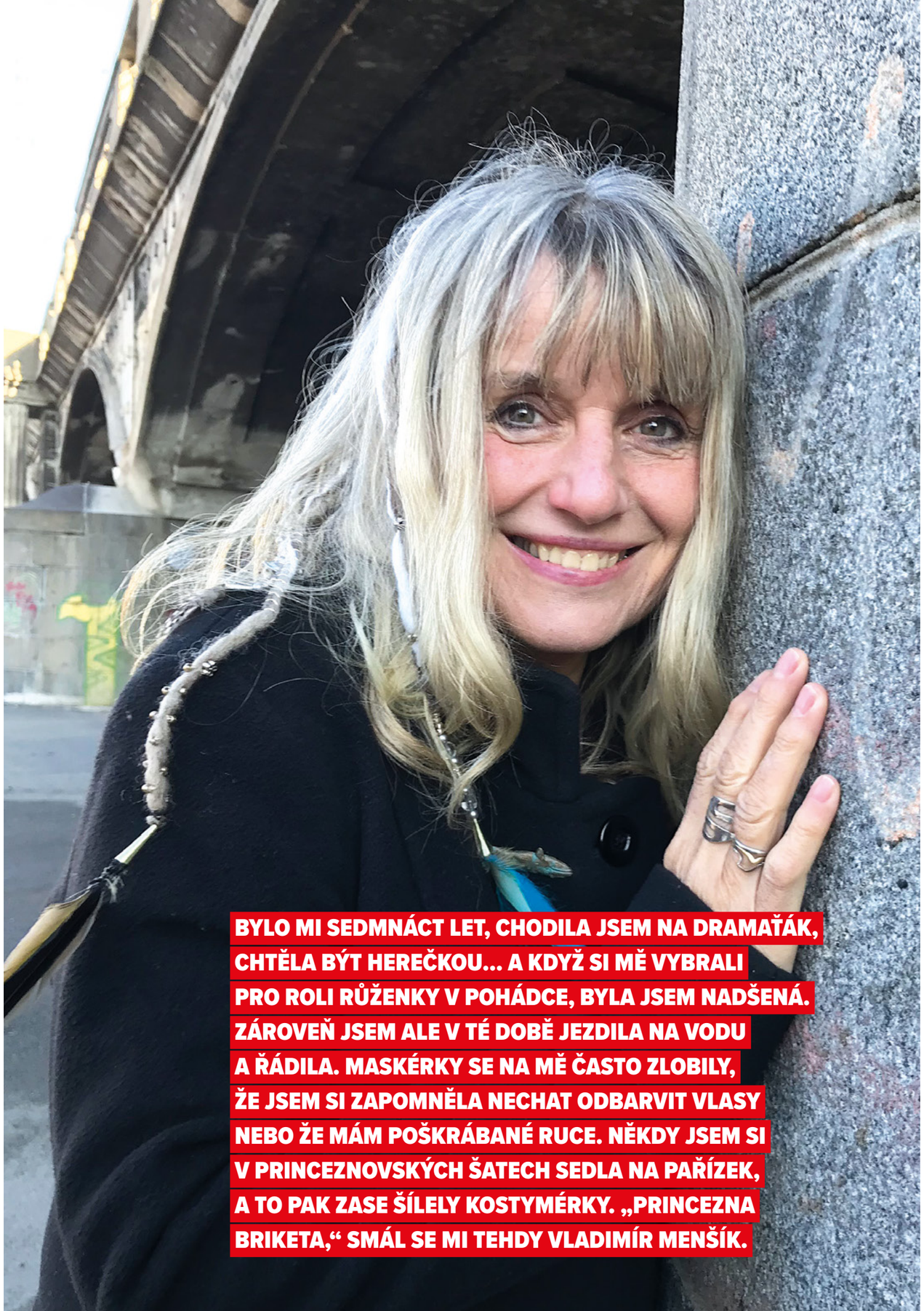

BYLO MI SEDMNÁCT LET, CHODILA JSEM NA DRAMAŤÁK, CHTĚLA BÝT HEREČKOU… A KDYŽ SI MĚ VYBRALI PRO ROLI RŮŽENKY V POHÁDCE, BYLA JSEM NADŠENÁ. ZÁROVEŇ JSEM ALE V TÉ DOBĚ JEZDILA NA VODU A ŘÁDILA. MASKÉRKY SE NA MĚ ČASTO ZLOBILY, ŽE JSEM SI ZAPOMNĚLA NECHAT ODBARVIT VLASY NEBO ŽE MÁM POŠKRÁBANÉ RUCE. NĚKDY JSEM SI V PRINCEZNOVSKÝCH ŠATECH SEDLA NA PAŘÍZEK, A TO PAK ZASE ŠÍLELY KOSTYMÉRKY. „PRINCEZNA BRIKETA,“ SMÁL SE MI TEHDY VLADIMÍR MENŠÍK.

Pro milovníky bigbítu jsi členka dámské hudební party Zuby nehty, dříve Dybbuk. Pro filmové diváky zase Růženka z oblíbené pohádky Jak se budí princezny. Co se s tebou stalo, že jsi v sedmnácti ztvárnila zrovna tuhle postavu a za pár let už hrála punkrock s texty jako „i když si vlasy myje, pořád svý pivo pije, i když si čte, tak kouří…“?

Máš pravdu, byl to zvláštní rozpor. Bylo mi sedmnáct let, chodila jsem na dramaťák, chtěla být herečkou… A když si mě vybrali pro roli Růženky v pohádce, byla jsem nadšená. Zároveň jsem ale v té době jezdila na vodu a řádila. Maskérky se na mě často zlobily, že jsem si zapomněla nechat odbarvit vlasy nebo že mám poškrábané ruce. Někdy jsem si v princeznovských šatech sedla na pařízek, a to pak zase šílely kostymérky. „Princezna Briketa,“ smál se mi tehdy Vladimír Menšík.

Kdyby se věci vyvíjely normálně, možná bys teď byla známá herečka. Kdyby po Robinsonce, Krakonoších a lyžnících nebo po detektivce Škodná přišly další televizní a filmové nabídky. Kdyby tě Jiří Menzel obsadil do role učitelky v oscarovém snímku Vesnička má středisková, jak původně zamýšlel. Kdyby tě vzali na hereckou fakultu DAMU… Litуješ, nebo je ti to jedno?

Nelituju, to ne. Hrát v seriálech se mi stejně nechce. Občas i přijde nabídka, ale já si raději sama vymýšlím, co budu hrát. Ať už je to muzika, nebo divadlo. Mám výhodu, že si tu věc můžu napsat, zrežírovat a nakonec v ní hrát – a ještě si do ní můžu navymýšlet písničky. Jediný problém je, že jsem taky řidič, maskérka, kostymérka, manažerka a účetní v jedné osobě. Ale to zná každý, kdo je na volné noze.

Nemůžu se nezeptat na režiséry, se kterými jsi spolupracovala. Točila jsi s Ludvíkem Rážou, Karlem Kachyňou, Oldřichem Lipským… Tak mě zajímá, jestli ti to něco dalo.

Rozhodně. A je to zajímavá otázka, na tu se mě ještě nikdy nikdo nezeptal. Karel Kachyňa mi říkal Marečko. Režíroval velmi jemně. Vlastně člověka tak

ROZHOVOR

jako nalákal, aby zkusil udělat tu jeho představu – dobrodružství, tajemství. Nikdy nekřičel. Na rozdíl od televizního režiséra Pavla Krause. Ten řval šíleně a pořád. Ne na herce, ale na štáb. Na nás, dětské herce, byl moc milý. Ale vzápětí nato seřval všechny kolem tak, až jsem se bála, že se mu něco stane. S Pavlem Krausem jsem natáčela televizní film Sova sídlí v dutém stromě.

Zatímco s Františkem Vláčilem jsi dělala na drsném a nedoceněném snímku Hadí jed.

V době, kdy se Hadí jed natáčel, už na tom František Vláčil byl dost bídně. Všichni ho hlídali, aby se hned po ránu nenapil. Vlastně se točilo hlavně dopoledne… Jednou mě poprosil, abych doběhla do tabáku pro malého panáka, ale nechtěli mi ho prodat. Měl mě moc rád, sliboval mi, že spolu jednou odjedeme na ostrov, kde budou papoušci, a natočíme o nich film.

Pohádku Jak se budí princezny režíroval Václav Vorlíček. Taky chtěl odjet na ostrov?

Pan režisér Vorlíček mi věřil. Vlastně mi ani neříkal, jak mám princeznu hrát. Popsal scénu a co se bude dít, ale jak to mám udělat, to už ne. Takže jsem byla vždycky tak zvláštně v sobě – a když to skončilo, usmál se, a to znamenalo, že se mu scéna líbila. Naučil mě „double take“. Takový ten moment, kdy kolem něčeho projdeš a teprve po chvíli ti dojde, co jsi vlastně viděl. Zastavíš se a vrátíš se. Pamatuju si, jak jsem na něj chtěla jednou v autobuse zapůsobit, a tak jsem mu vyprávěla, jak moc se mi líbil americký film Racek Jonathan Livingston. Usmál se a řekl, že má radši filmy, kde hrajou lidi. Vytvářel pro herce prostor, aby mohli vtipkovat. Natáčení s ním byla vždycky zábava, žádné prostoje, neustále někdo perlil.

Katedra činoherního divadla tě minula, DAMU jsi však přece jen vystudovala. Stala ses – snad i díky tomu pimprlovému divadélku, co ti dal táta – loutkoherečkou. A přes loutková představení v pražském Minoru ses dostala až k projektu Loutky v nemocnici. To je něco jiného než zdravotní klauni, že?

Loutka je podobná hračce a dítě se jí nebojí. Jakmile začne panáček na posteli poskakovat a povídat, dítě už se nedívá na loutkoherce, ale komunikuje přímo s loutkou. Stává se to i nám dospělým. Prostě si začneme hrát. A v tom je to kouzlo, ta naše medicína. Na chvíli se zapomene na bolest, momentální nelehkou situaci, a člověk si začne hrát. Tím se nastartuje proces uzdravování. Stejné je to s hudbou, kterou používáme. Jakmile člověk začne zpívat, ať už zpíváme, nebo si jen povídáme.

Jan Vodňanský zpíval o tom, že každý klaun je někdy down. Máš občas při účinkování v nemocnicích pocit, že je toho na tebe moc?

Je to paradox, ale já z nemocnice vždycky odcházím šťastná a s pocitem, že to stálo za to. Že ten den nebyl marnej. Ono se totiž pokaždé něco stane. Něco jako malý zázrak. V pokoji je dusno, smutno, je tam nuda, bolest a tak, ale když odcházíme, člověk úplně hmatatelně cítí, že se něco změnilo. Děti už neleží – sedí na posteli, chtějí napít nebo najíst, usmívají se a rodiče i sestry a doktoři taky. To je paráda.

Pojďme zpátky k oněm lehce divokým začátkům tebe a tvých spoluhráček. Zaručeně nejpunkovější jméno měla vaše první formace z roku 1981.

S Hankou Řepovou a Pavlou Slabou jsem se potkala díky Tomášovi Míkovi. Už nějakou dobu spolu hrály v obýváku na kytaru a měly taky pro svou skupinu vybraný název: Plyn. Potřebovaly někoho na piano a já mezi ně zapadla. Tenkrát měly napsané písničky Paní I a Paní II. Já přidala Paní III – to je ta, co sedí v tramvaji a na klíně má dorty a uždibuje potají. Bylo nám v tom dobře. Punk to byl především proto, že jsme neuměly hrát a vymýšlely si texty, chrastit na rytmický nástroj, poslouchat muziku, něco se stane. Hudba je lék. V tom jsme jiní než klauni. Nemáme nosy, jdeme tam sami za sebe a snažíme se najít prostor, kdy by naše návštěva mohla dítěti vyhovovat. Ať už hrajeme příběh, nebo jen výstup s loutkou.

LOUTKA JE PODOBNÁ HRAČCE A DÍTĚ SE JÍ NEBOJÍ. JAKMILE ZAČNE PANÁČEK NA POSTELI POSKAKOVAT A POVÍDAT, DÍTĚ UŽ SE NEDÍVÁ NA LOUTKOHERCE, ALE KOMUNIKUJE PŘÍMO S LOUTKOU. STÁVÁ SE TO I NÁM DOSPĚLÝM. PROSTĚ SI ZAČNEME HRÁT. A V TOM JE TO KOUZLO, TA NAŠE MEDICÍNA. NA CHVÍLI SE ZAPOMENE NA BOLEST, MOMENTÁLNÍ NELEHKOU SITUACI, A ČLOVĚK SI ZAČNE HRÁT.

které nás prostě pobavily. Rozhodně jsme se nechtěly zpívat o lásce, to bylo zakázané.

Zuby nehty jsou na české rockové scéně hýčkaným fenoménem. Skupina holek, ostrých a jemných zároveň, které se nějak dokázaly prosadit mezi všemi těmi namakanými chlápky s kytarou. Byla to fuška? Musela mít žena v osmdesátých letech odvahu, aby dělala to, co vy?

Já jsem to tak nikdy nepociťovala. Byli jsme exoti, to je fakt. V té době tady žádná dívčí kapela neexistovala, až na Schovanky. Ale my jsme o nic neusilovaly. Chtěly jsme si prostě zahrát a kluby si nás zvaly. Je fakt, že jsme občas musely snést výkřiky jako: „Přineste zrní!“ Ale o to víc jsme do toho řezaly a zpívaly ze všech sil, takže jsme si nakonec vytvořily celkem silnou fanouškovskou základnu. A tu máme dodnes. Dojímá mě, když někdo přijde a řekne: „Za zvuku vaší hudby mě naši počali.“ Takže nevím, jestli to byla odvaha. Nic takového jsme tenkrát neřešily. Problém byl, když název Plyn přečetli na Hlase Ameriky mezi ostatními kapelami, které tehdejšímu režimu nevyhovovaly. To jsme pak rychle museli změnit název na Dybbuk. Ale i to byla spíš zábava, měnit si jména a hrát dál.

Zatím poslední album vám vyšlo před třemi lety. Jmenuje se Srdce ven a zní jako staré dobré Zuby nehty se vším, co k nim patří. Ale vy už přece nejste ty mladice, co do toho za komunistů bušily. Máte ze sebe a z té desky jiný pocit než ze svých minulých nahrávek?

Určitě se ta muzika posunula. To ani jinak nejde. Co se nezměnilo, to je skutečnost, že každá písnička je pro nás důležitá. V kapele skládáme všechny čtyři, takže je to mozaika složená z různých příběhů, pocitů a stylů. Ale současně jsou to i výpovědi o něčem, co právě žijeme. Miluju ten okamžik, kdy píseň vzniká. Něco se ti v hlavě usadí, nějaký slogan, kousek melodie, a ty se ho nemůžeš zbavit, dokud to celé nedoděláš. A pak ty skvělé momenty, kdy k tvému nápadu přidají ostatní členky skupiny svůj nástroj – a svou melodii, harmonii, hlas…

Kdy se z bigbíťačky, herečky a loutkářky stala autorka dětských knížek? První publikace Roches a Bžunda ti vyšla před třiadvaceti lety. Ale tvá cesta k literatuře byla jistě delší.

Jasně. Na loutkářské fakultě jsem studovala režii a dramaturgii, a psala jsem „odvždycky“, jak s oblibou říkám. Všechny ty školní slohovky, kdy všichni ostatní už odložili pera, zatímco já pořád ještě potřebovala čas na dokončení myšlenky. Deníky, knihy, tajné písmo… Ale až kamarádka Pavla Jonssonová mě povzbudila, ať to nabídnu nějakému nakladatelství, že by to mělo číst víc lidí. Tak jsem zkoušela a zkoušela – pořád to nikdo nechtěl. Nebylo to dost dětské a nebylo to úplně pro dospělé. Teprve odvážný Baobab mě přijal s otevřenou náručí. Dneska mám za sebou asi patnáct knížek vydaných u různých nakladatelů. A je mi v tom světě moc, moc dobře.

Líbí se mi, že své knihy nepíšeš z pozice někoho, kdo se tváří, že je zkušenější než jeho malí čtenáři. Spíš jsi jejich parťačka. Hrdina příběhu Kluk v ohni se porve ve škole, pak se toulá, zraní, skončí ve špitále… To není úplně klasický přístup k psaní pro děti.

Já vím. Někdy je mi skoro až líto, že nedokážu psát jednodušeji. Ale když mám potom čtení někde v knihovně a vidím, jak to děti hltají a že mi rozumějí, znovu si uvědomím, že dětem nevadí, když jim otvírám trochu jiný svět. A tak si říkám, že dokud mě budou napadat příběhy a dokud je někdo bude chtít vydávat, budu psát dál.

Obecně si myslím, že je tenhle žánr hrozná věda. Jak přesně nadávkovat humor, poučení, hravost, rozpustilost, žoviálnost, srozumitelnost a tak dál. Dovedla bys zformulovat, co by měl autor dětské literatury zvládnout a čeho by se měl určitě vyvarovat?

Jeminánku, na to nejsem ta pravá! Prostě jen ucítím stopu a pak za ní běžím. Když jsem četla ze své knížky Knihafoss (o sedmileté dívence proměněné v ředkvičku) a potom dětem vyprávěla, jak jsem ji psala, přišla za mnou jedna holčička a dost zamračeně se mě zeptala: „Takže tu knížku nenapsala ta Hredka?“ Úplně ve mně hrklo. „Ale jasně, že napsala,“ odpověděla jsem, „já jsem to jenom zapisovala, jak mi to říkala.“ Tak takhle to mám já.

MARKÉTA MÍKOVÁ

Hudebnice, skladatelka, textařka, herečka, loutkářka a spisovatelka. Narodila se 28. prosince 1959 jako Marie Horáková v Českých Budějovicích. Vystudovala režii a dramaturgii na katedře loutkářství DAMU. Hrála v několika televizních a celovečerních filmech – nejslavněji v pohádce Jak se budí princezny. Divadelní režii se věnovala především v pražském divadle Minor. V rádiu Limonádový Joe působila jako moderátorka, věnovala se i režii dabingu. Od roku 1981 hrála na klavír, klávesy a baskytaru v kapelách Plyn, Dybbuk a Zuby nehty, s nimiž natočila celkem pět alb. Napsala téměř dvě desítky knih z oblasti literatury pro děti, za které získala řadu ocenění včetně předloňské ceny Magnesia Litera. Je principálkou spolku Loutky v nemocnici a členkou sdružení Osamělí písničkáři.